

4. О Всемиловейшем даровании народу милостей и облегчений по случаю Коронования Его Императорского Величества // Полное собрание законов Российской империи. Собрание II. (далі — ПСЗ РИ. II.). — СПб., 1857. — Т. 31. 1856. — Отд. 1. — № 30877. — С. 785–798.
5. О причислении детей нижних чинов из военных поселян, прижитых ими на службе, в семейства их, в округах военного поселения остающихся // ПСЗ РИ. II. — СПб., 1843. — Т. 17. 1842. — Отд. 1. — № 15579. — С. 341–342.
6. О распределении кантонистов, поступивших в войско Донское из батарей Украинского и Новороссийского военных поселений // ПСЗ РИ. II. — СПб., 1842. — Т. 16. 1841. — Отд. 1. — № 14197. — С. 59.
7. Об отмене присылки в Департамент военных поселений списков о солдатских детях // ПСЗ РИ. II. — СПб., 1834. — Т. 8. 1833. — Отд. 1. — № 6306. — С. 403–404.
8. Об упразднении управления инспектора воронежских батальонов военных кантонистов и кантонистских эскадронов округов военного поселения // ПСЗ РИ. II. — СПб., 1858. — Т. 32. 1857. — Отд. 1. — № 32606. — С. 1050.
9. Російський державний військово-історичний архів. — Ф. 35. — Оп. 2. — Спр. 593. — Зв. 83.
10. Учреждение о военном поселении регулярной кавалерии : [в 2 ч.]. — СПб., 1817. — Ч. 2: Особенные установления к устройству военного поселения регулярной кавалерии. — 96 с.
11. Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі ЦДІА України у м. Києві). — Ф. КМФ 12. — Оп. 1. — Спр. 107.
12. ЦДІА України у м. Києві. — Ф. КМФ 12. — Оп. 1. — Спр. 108.
13. ЦДІА України у м. Києві. — Ф. КМФ 12. — Оп. 1. — Спр. 109.
14. ЦДІА України у м. Києві. — Ф. КМФ 12. — Оп. 1. — Спр. 110.
15. ЦДІА України у м. Києві. — Ф. КМФ 12. — Оп. 1. — Спр. 111.
16. ЦДІА України у м. Києві. — Ф. 1314. — Оп. 1. — Спр. 2.
17. Ячменихин В. К. Быт кантонистов военных поселений / В. К. Ячменихин // Вестник Московского университета. Серия 8: история. — 1997. — № 4. — С. 72–84.
18. Ячменихин В. К. Институт военных кантонистов в структуре русской армии / В. К. Ячменихин // Вестник Московского университета. Серия 8: история. — 2000. — № 1. — С. 55–68.
19. Ячменихин В. К. Подготовка армейского резерва в военных поселениях / В. К. Ячменихин // Сборник научных работ на пошану проф. К. М. Ячменихина [«Україна і Росія в панорамі століть»]. — Чернівці, 1998. — С. 151–163.
20. Ячменихин К. Организация и функционирование освіти в округах военных поселений российской армии в первой половине XIX ст. / К. Ячменихин // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Історичні науки. — 2015. — № 134. — С. 172–179.

Надійшла до редакції 07.03.2019 р.

УДК 342.733(477+73)

І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна, В. М. Букач

СТУДЕНТСЬКІ ОМБУДСМЕНИ В УКРАЇНІ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Чістякова Ірина Миколаївна, к. ф. н., доц., зав. кафедри міжнародних відносин та права, e-mail: pravo.gf.onpu@i.ua

Одеський національний політехнічний університет,
пр-т Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

Кривдіна Інна Борисівна, к. і. н., доц. кафедри міжнародних відносин та права, e-mail: krivdina.inna@gmail.com

Одеський національний політехнічний університет,
пр-т Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

Букач Валерій Михайлович, к. і. н., приват-професор кафедри всесвітньої історії та методології науки, e-mail: valery.bukach@gmail.com

Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, 65020, Україна

АНОТАЦІЯ

У статті проведено порівняльний аналіз та з'ясовано основні засади існування студентського омбудсмена в Україні та Сполучених Штатах Америки. Авторами детально розглянуто основні засади та принципи діяльності, визначено функції та завдання українських омбудсменів студентів в Полтавському університеті економіки і торгівлі, уповноваженого з прав студентів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана та американського університетського омбудсмена в Вашингтонському університеті.

На основі опрацьованих авторами документів та спеціалізованої літератури проведено порівняльний аналіз повноважень представників зазначеного правозахисного інституту двох країн, з'ясовано відмінності у підходах до вирішення питання захисту прав учасників освітніх відносин в цілому.

Дослідниками було з'ясовано, що інститут студентського омбудсмена в Україні було впроваджено в рамках проекту Еразмус+ АЕСОП «Здійснення захисту прав студентів шляхом введення посади омбудсмена», спрямованого на вивчення та запровадження європейського досвіду в сфері правозахисту здобувачів вищої освіти; в Сполучених Штатах Америки університетські омбудсмени з'явилися як відповідь на внутрішні потреби університетських

спільнот та спиралися на власний досвід у вирішенні конфліктних ситуацій.

Ключові слова: студентський омбудсмен, уповноважений з прав студентів, університетський омбудсмен, спеціалізовані омбудсмени.

И. Н. Чистякова, И. Б. Кривдина, В. М. Букач

СТУДЕНЧЕСКИЕ ОМБУДСМЕНЫ В УКРАИНЕ И США: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Чистякова Ирина Николаевна, канд. филос. наук, доц., зав. кафедрой правоведения, e-mail: pravo.gf.onpu@i.ua

Одесский национальный политехнический университет,
пр-т Шевченко, 1, 65044, Украина

Кривдина Инна Борисовна, к. ист. н., доц. кафедры правоведения, e-mail: krivdina.inna@gmail.com

Одесский национальный политехнический университет,
пр-т Шевченко, 1, 65044, Украина

Букач Валерий Михайлович, к. и. н., приват-профессор кафедры всемирной истории и методологии науки, e-mail: valery.bukach@gmail.com

Южноукраинский национальный педагогический университет
имени К. Д. Ушинского,
ул. Старопортофранковская, 26, Одесса, 65020, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье проведен сравнительный анализ и выяснены основные принципы существования студенческого омбудсмена в Украине и Соединенных Штатах Америки. Авторами подробно рассмотрены основные принципы и принципы деятельности, определены функции и задачи украинских омбудсмена студентов в Полтавском университете экономики и торговли, уполномоченного по правам студентов Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана и американского университетского омбудсмена в Вашингтонском университете.

На основе обработанных авторами документов и специализированной литературы проведен сравнительный анализ полномочий представителей указанного правозащитного института двух стран, выяснены различия в подходах к решению вопроса защиты прав участников образовательных отношений в целом.

Исследователями было выяснено, что институт студенческого омбудсмена в Украине был введен в рамках проекта Эразмус + AESOP «Осуществление защиты прав студентов путем введения должности омбудсмена», направленного на изучение и внедрение европейского опыта в сфере правозащиты соискателей высшего образования; в США университетские омбудсмены появились как ответ на внутренние потребности университетских сообществ и опирались на собственный опыт в решении конфликтных ситуаций.

Ключевые слова: студенческий омбудсмен, уполномоченный по правам студентов, университетский омбудсмен, специализированные омбудсмены.

I. M. Chistyakov, I. B. Kryvdina, V. M. Bukach

STUDENT OMBUDSMEN IN UKRAINE AND USA: COMPARATIVE ANALYSIS

Chistyakova Irina, Candidate of philosophical sciences, Assistant professor, head the Chair of justice, e-mail: pravo.gf.onpu@i.ua

Odessa National Polytechnic University,
Shevchenko Avenue, 1, 65044, Ukraine

Krivdina Inna, Candidate of historical sciences, Assistant professor of Chair of justice, e-mail: krivdina.inna@gmail.com

Odessa National Polytechnic University,
Shevchenko Avenue, 1, 65044, Ukraine

Bukach Valery, Candidate of historical sciences, Chair of World History and Methodology of Science, e-mail: valery.bukach@gmail.com

South Ukrainian National Pedagogical University
named after Konstantin Ushinsky,
st. Staroportofrankovskaya, 26, Odessa, 65020, Ukraine

ABSTRACT

The article provides a comparative analysis and clarified the basic principles of the existence of a student ombudsman in Ukraine and the United States of America. The authors examined in detail the basic principles and principles of activity, defined the functions and tasks of the Ukrainian students ombudsman at the Poltava University of Economics and Trade, the Student Rights Commissioner of the Vadim Getman Kyiv National University of Economics and the American University Ombudsman at the University of Washington.

On the basis of the documents processed by the authors and the specialized literature, a comparative analysis of the powers of repre-

sentatives of the specified human rights institution of the two countries was carried out, the differences in approaches to the solution of the issue of protecting the rights of participants in educational relations in general were clarified.

The researchers found that the institute of student ombudsman in Ukraine was introduced as part of the Erasmus + AESOP project «Implementing the protection of students' rights by introducing an ombudsman position» aimed at studying and introducing European experience in the field of human rights protection of higher education candidates; In the United States, university ombudsmen appeared as a response to the internal needs of university communities and relied on their own experience in resolving conflict situations.

Key words: *student ombudsman, Student Rights Commissioner, university ombudsman, specialized ombudsmen.*

Положення про те, що інститут спеціалізованого омбудсмена запроваджується тоді, коли суспільство й держава визнають необхідність гарантування не тільки прав і свобод більшості населення, а й прав і законних інтересів меншин та окремих категорій громадян, зокрема тих, які з різних причин не можуть здійснювати їх самостійно в повному обсязі, є чинником формування громадянського суспільства, збагачення й універсалізації каталогу прав і свобод людини та громадянина на міжнародному й національному рівнях, а також розвитку правозахисної функції держави. Поняття «спеціалізований омбудсмен» можна визначити таким чином: це незалежна авторитетна особа, головна мета якої полягає в тому, щоб діяти як посередник між певною групою населення й державними органами чи органами місцевого самоврядування, а також в цій якості проводити моніторинг законодавства й діяльності органів управління на основі повноважень, які дозволяють звертатися із запитом та мати доступ до необхідної інформації, подавати рекомендації щодо протидії фактам поганого управління й усунення порушень прав людини [1, с. 86].

Одним з таких спеціалізованих омбудсменів в Україні є студентський омбудсмен, інститут якого виник навіть раніше впровадженого на початку 2019 року освітнього омбудсмена. Тема, обрана для вивчення, є вельми актуальною, бо система захисту прав і свобод здобувачів вищої освіти спирається на міжнародний досвід та будується в нашій державі з урахуванням загальноприйнятих європейських стандартів. Поряд з

тим важливими науковими та практичними задачами наукової статті є ознайомлення з досвідом існування студентських омбудсменів у США, порівняльний аналіз засад створення, принципів діяльності, основних завдань та повноважень українських та американських омбудсменів у галузі вищої освіти.

Серед науковців історію становлення інституту омбудсмена та його правового забезпечення одними з перших досліджували Ю. С. Шемшученко та Г. О. Мурашин; аналіз інституту омбудсмена як засобу забезпечення прав і свобод людини здійснили К. О. Закоморна, Є. Захаров; світовий досвід діяльності спеціалізованих (альтернативних) омбудсменів вивчали О. В. Марцеляк, В. В. Кирильчук, Д. В. Ляпін; окремі аспекти функціонування цього інституту знайшли відображення у монографічних працях В. В. Бойцової, С. Л. Давтяна, О. Ю. Сунгурова та ін.

З'ясування ролі студентського омбудсмена в системі українського правозахисту, розгляд основних засад та напрямів його діяльності, визначення обсягу повноважень у порівнянні з існуванням подібної правозахисної інституції в університетах Сполучених Штатів Америки є головним завданням наукової роботи.

Важливими умовами сучасної якісної вищої освіти є не тільки актуальні навчальні програми, практико-орієнтованість, індивідуальний підхід, а й опанування важливих демократичних компетенцій — усвідомлення своїх прав, свобод і законних інтересів, їх захист і вміння у разі потреби їх відстоювати. З цією метою в Полтавському університеті економіки і торгівлі (у рамках виконання проекту Еразмус+ AESOP «Здійснення захисту прав студентів шляхом введення посади омбудсмена») було ініційовано й успішно впроваджено в освітнє середовище посаду студентського омбудсмена як додаткову гарантію захисту прав, свобод і законних інтересів студентів зазначеного вишу. Вивчивши та проаналізувавши досвід європейських країн (Польщі, Великої Британії, Італії, Португалії, Австрії, Фінляндії), команда університету створила власну модель цього освітнього інституту, відпрацювала всі алгоритми взаємодії омбудсмена з університетським освітнім середовищем. На початку 2018 року на посаду студентського омбудсмена був обраний В. Карманенко (викладач кафедри педагогіки та суспільних наук ПУЕТ),

відкрито офіс зазначеної посадової особи та затверджено «Положення про омбудсмена студентів» [2].

Зокрема в цьому документі міститься інформація, що омбудсмен є посадовою особою, що здійснює нагляд за дотриманням прав і свобод студентів, здійснює захист прав, свобод та законних інтересів студентів в межах своїх повноважень на постійній основі.

Омбудсменом може бути громадянин України, який має високі моральні якості й такі навички та особистісні характеристики, як: вища освіта; досвід роботи у закладі вищої освіти; міжкультурне спілкування, здатність до прийняття рішень, стратегічного мислення; цілеспрямованість та відсутність надмірної емоційності; бути визнаним серед студентів університету та мати авторитет серед них.

Омбудсмен виконує такі функції:

1. представницьку (представництво студентів у здійсненні освітньо-виховного процесу шляхом виявлення, узагальнення, узгодження, формування, реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів студентів);

2. превентивну (незалежний та регулярний моніторинг усіх процесів, пов'язаних із виконанням та дотриманням прав, свобод та законних інтересів студентів);

3. дорадчу (надання роз'яснювально-рекомендаційної інформації стосовно прав, свобод та законних інтересів студентів);

4. інформаційну (організація та забезпечення системи одержання, використання, поширення і збереження інформації стосовно прав, свобод та законних інтересів студентів);

5. захисну (забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів студентів).

Омбудсмен зобов'язаний:

1. доводити до відома студентів їх права, свободи та інтереси;

2. діяти від імені студентів університету перед усіма структурними підрозділами, посадовими особами університету, органами місцевої та державної влади в разі порушення їх прав, свобод та інтересів;

3. здійснювати постійний моніторинг забезпечення прав, свобод та інтересів студентів усіма учасниками освітнього процесу з метою попередження їх порушення;

4. розглядати скарги і заяви від студентів стосовно порушення їх прав і свобод та приймати по них рішення в межах чинного законодавства;

5. діяти як медіатор, вирішуючи конфлікти між студентами та іншими учасниками освітнього процесу університету;

6. щорічно звітувати перед вченою радою університету з організаційних, фінансових, питань та вжитих заходів щодо забезпечення прав і свобод студентів;

7. бути доступним протягом робочого часу усім зацікавленим сторонам процесу.

Омбудсмен має право:

1. на невідкладний першочерговий прийом ректором університету, деканами факультетів та директорами інститутів, завідувачами кафедр, керівниками структурних та відокремлених підрозділів;

2. бути присутнім на засіданнях керівних колегіальних органів університету, органів студентського самоврядування та громадських організацій університету за запрошенням ректора;

3. отримувати від усіх структурних підрозділів та служб університету необхідної для забезпечення прав і свобод студентів інформації, в тому числі документально підтвердженої;

4. звертатися із запитом до структурних підрозділів, посадових осіб університету, органів місцевої та державної влади, що стосуються забезпечення прав і свобод студентів [3].

В Проекті «Створення інституту омбудсмена по правам студентів» (AESOP) брав участь ще один вітчизняний університет — Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. На початку того ж 2018 року на посаду студентського омбудсмена був обраний Б. Ярмоленко — партнер компанії Ernst & Young, член наглядової ради університету, а також затверджено «Положення про уповноваженого з прав студентів Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Згідно з вищезазначеним документом, на уповноваженого з прав студентів університету (омбудсмена) покладається виконання завдань щодо захисту прав студентів університету. Омбудсменом може бути особа, яка є громадянином України,

членом наглядової ради університету, має вищу освіту, вільно володіє державною мовою. Омбудсменом не може бути особа, яка не є працівником університету.

Омбудсмен в КНЕУ здійснює свою діяльність на основі принципів гуманізму, законності, справедливості, неупередженості, об'єктивності, незалежності, доступності, транспарентності, недоторканності приватного життя осіб і конфіденційності відомостей про них.

Основними завданнями омбудсмена є:

- сприяння реалізації єдиної державної політики, спрямованої на забезпечення права особи на здобуття якісної та доступної освіти;
- співпраця та взаємодія з освітнім омбудсменом, призначеним Кабінетом Міністрів України в установленому порядку;
- здійснення заходів щодо додержання законодавства України про освіту;
- вжиття заходів для забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти учасниками освітнього процесу університету;
- забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів студентів університету;
- представлення законних інтересів студентів перед керівництвом університету;
- аналіз стану реалізації та забезпечення прав і свобод студентів в університеті;
- здійснення громадського контролю за діяльністю університету та його структурних підрозділів у сфері забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів студентів;
- проведення превентивних заходів щодо запобігання порушення прав, свобод і законних інтересів студентів;
- вжиття необхідних заходів у випадку порушення прав, свобод і законних інтересів студентів через звернення до керівництва університету та його структурних підрозділів.

Забезпечення діяльності омбудсмена покладається на офіс омбудсмена, що формується з консультантів омбудсмена, які діють на громадських засадах. Консультанти омбудсмена призначаються з числа учасників освітнього процесу університету.

Кожен студент університету, його батьки, законні представники, мають безперешкодне право безпосереднього звернення

до омбудсмена (письмово або усно) і отримання аргументованої відповіді (письмової або усної) на своє звернення в установлені законодавством строки.

Керівництво університету та всі учасники освітнього процесу, у тому числі органи студентського врядування, до яких звернувся омбудсмен, зобов'язані співпрацювати з ним, допомагати щодо розгляду омбудсменом звернення, надаючи необхідні документи та пояснення [4].

Студентські (університетські) омбудсмени є також різновидом американських омбудсменів, служби яких утворюються в університетах (University of Campus Ombudsman).

Університетські омбудсмени з'явилися ще наприкінці 1960-х років у відповідь на масові студентські заворушення і протести проти бюрократизації університетської адміністрації і недоліків у вищій освіті. Спочатку офіси омбудсменів призначалися для роботи зі скаргами студентів, захисту їх прав та поліпшення умов для здобуття вищої освіти. У деяких університетах вони збереглися в такому вигляді. У багатьох інших омбудсмен отримав більш широкі повноваження. Він служить для врегулювання розбіжностей і вирішення конфліктів не тільки за участю студентів, але також і за участю професорсько-викладацького складу та обслуговуючого персоналу. На думку американських дослідників, університети стали ідеальним місцем для впровадження інституту омбудсмена. З одного боку, професори, науковці та студенти — це найбільш цивілізована, прогресивна частина суспільства, яка служить поширенню ідей інституту омбудсмена, його гуманізації, корекції і поліпшенню. З іншого боку, великі системи, подібні до університета, мають незліченну кількість внутрішніх конфліктів. Омбудсмен в даній системі — це безпечний і безпрограшний механізм боротьби з тими проблемами, які породжуються складним за своєю структурою і часто не персоніфікованим бюрократичним апаратом [5, с. 19–20].

Серед перших така служба утворена в державному Вашингтонському університеті в 1969 р. Її метою була заміна існуючих в університеті формальних механізмів (адміністративних, апеляційних) для розгляду скарг. Омбудсмен стає неформальним учасником вдосконалення діяльності адміністрації, каналом компромісної взаємодії між управлінськими службами, студен-

тами, професорами, співробітниками, служить захисту прав та інтересів особистості всередині університетської спільноти.

Призначення на посаду університетського омбудсмена здійснюється по-різному. Наприклад, у Вашингтонському університеті він приймається на роботу президентом університету після узгодження з представниками студентства, професорсько-викладацького складу, співробітників та затвердження кандидатури виконавчим комітетом сенату університету. В окремих університетах омбудсмен обирається спільним комітетом, що складається з представників студентів і викладачів. Можливо також його обрання на зборах уповноважених всіх структурних підрозділів університету. У всіх випадках, незалежно від порядку призначення, обрання, відповідно до національних стандартів ця посада є добре оплачуваною та займається фахівцем, який розбирається в університетських справах і орієнтований на мирне врегулювання конфліктів.

Головні напрямки діяльності університетського омбудсмена визначаються внутрішніми актами. Так, на підставі наказу президента Вашингтонського університету омбудсмен, керуючись в цілому університетською політикою:

- діє як джерело інформації і допомоги для всіх членів колективу університету незалежно від того, пов'язані вони з викладацькою діяльністю чи ні;
- отримує скарги від студентів, професорів, викладачів, співробітників на порушення їх прав з боку адміністрації або окремих осіб;
- передає скаргу на розгляд відповідної посадової особи;
- проводить розслідування обставин справи за скаргою;
- сприяє в пошуках шляхів виходу з конфліктної ситуації;
- дає рекомендації президенту і відповідним уповноваженим посадовим особам про необхідність прийняття рішень про зміну внутрішніх правил або усунення недоліків в діяльності адміністрації [5, с. 19–20].

Робота університетського омбудсмена передбачає також дотримання двох основних принципів: не вживати жодних дій без згоди заявника і не розголошувати інформацію, отриману від заявника.

З урахуванням названих загальних положень і принципів університетський омбудсмен діє самостійно і приймає всі рі-

шення на свій розсуд. До компетенції університетського омбудсмена входить врегулювання найрізноманітніших конфліктів і за суб'єктивним складом, і за характером. Серед них виділяються спори, розбіжності, скарги:

- пов'язані зі здійсненням викладацької діяльності (порушення академічних процедур, несумлінне проведення занять, недоступність навчальних матеріалів, необ'єктивна оцінка студентами рівня викладання, невідповідність оцінки рівня знань студента та ін.);
- пов'язані з обслуговуванням студентів і забезпеченням навчального процесу (складання розкладу занять і графіка проведення екзаменаційної сесії, виділення аудиторій, призначення консультацій, використання навчального обладнання тощо);
- що виникають із трудових правопорушень (накладення дисциплінарних стягнень, дискримінація, перекласифікація, надбавки до заробітної плати, умови праці);
- що виникають із внутрішніх адміністративних правопорушень (розподіл посадових обов'язків, встановлення прав і управлінської політики, фінансова допомога, зловживання посадовими повноваженнями);
- пов'язані з образами, приниженнями особистості і зневажливим ставленням з боку адміністрації, колективу або окремих осіб, а також з сексуальними домаганнями [5, с. 19–20].

Згідно з інформацією на офіційному сайті Вашингтонського університету: «Обов'язками університету є допомагати окремим членам університетської спільноти досліджувати та відстоювати свої права та інтереси в університеті, а також підвищити справедливість та ефективність систем та операцій університету. Ми (офіс омбудсмена) зосереджуємося на: 1) забезпеченні процесу для досягнення справедливого та розумного результату; 2) полегшенні або посередництві у ситуаціях, коли це доречно, щоб допомогти знайти найкраще рішення; 3) обслуговуванні як додатковому ресурсі, що допомагає клієнтам вивчати різноманітні шляхи для вирішення їхніх скарг або проблем» [6].

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно визначити спільні та відмінні риси в правовому статусі студентських омбудсменів в Україні та США. По-перше, їх об'єднує спільна мета — захист прав та законних інтересів студентської молоді; основни-

ми принципами діяльності є неупередженість, справедливість та конфіденційність. Самостійність в прийнятті рішень та їх законність, авторитет та особисті якості омбудсмена також мають важливе значення. По-друге, кожен університет як в нашій державі, так і у США своїми внутрішніми нормативними актами регулює діяльність студентського омбудсмена, визначаючи особливості його правового положення.

Основна відмінність полягає у тому, в Україні зазначений інститут введено в рамках проекту Еразмус+ AESOP «Здійснення захисту прав студентів шляхом введення посади омбудсмена», з самого початку спрямованого на вивчення та запровадження європейського досвіду в сфері правозахисту здобувачів вищої освіти; в Сполучених Штатах Америки університетські омбудсмени з'явилися як відповідь на внутрішні потреби університетських спільнот та спиралися на власний досвід у вирішенні конфліктних ситуацій. Крім того, студентський омбудсмен діє в Україні на громадських засадах, в той час як у США — це добре оплачувана посада.

Однак, так чи інакше, студентський (університетський) омбудсмен за своєю сутністю — це шлях компромісного вирішення внутрішніх спорів у сфері вищої освіти за допомогою медіатора, що відповідає сучасним тенденціям здійснення правозахисної діяльності у зазначеній галузі у багатьох країнах.

Стосовно перспектив подальших наукових розвідок, то хотілося б вказати на необхідність розгляду в майбутньому інституту поліцейського омбудсмену, який був нещодавно введений в рамках реформи Національної поліції України.

Література та джерела

1. Палєєва Ю. С. Спеціалізовані омбудсмени в зарубіжних країнах: досвід для України [Електронний ресурс] // Альманах міжнародного права. — Випуск 7. — С. 84–91. — Режим доступу: <http://intlwalmanac.net/v7/10.pdf> — Дата звернення: 12.06.2019.
2. Студентський омбудсмен: досвід запровадження, особливості діяльності, перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Полтавський університет економіки і торгівлі: Офіційний сайт. — Режим доступу: <http://puet.edu.ua/uk/news/studentskyu-ombudsmen-dosvid-uprovadzhennya-osoblyvosti-diyalnosti-perspektyvy-rozvytku> — Дата звернення: 14.06.2019.
3. Положення про омбудсмена студентів (ДПСЯ ПД — 9.7.2-199-54-17) [Електронний ресурс] / Полтавський університет економіки і

торгівлі: Офіційний сайт. — Режим доступу: http://puet.edu.ua/sites/default/files/polozhennya_pro_ombudsmena_puet.pdf — Дата звернення: 14.06.2019.

4. Положення про уповноваженого з прав студентів Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» [Електронний ресурс] / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана: Офіційний сайт. — Режим доступу: https://kneu.edu.ua/ua/student_life/ozps/ — Дата звернення: 16.06.2019.
5. Носырева Е. И. Особенности института омбудсмена в США [Електронний ресурс] // Право и политика. — 2001. — № 9. — Режим доступу: http://elib.org.ua/internationallaw/ua_readme.php?archive=&id=1095960336&start_from=&subaction=showfull&cat=1 — Дата звернення: 12.06.2019.
6. Office of the Ombud [Електронний ресурс] / University of Washington. — Режим доступу: <https://www.washington.edu/ombud/what-our-office-does/roleandresponsibilities/> — Дата звернення: 18.06.2019.

Надійшла до редакції 28.02.2019 р.

УДК 94(477)

Б. П. Чума

ІСПАНЦІ В ОДЕСІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ*

Чума Богдан Петрович, канд. іст. наук, доцент кафедри світової історії нового і новітнього часу, e-mail: bohdan.chuma@ucu.edu.ua

Український католицький університет,
вул. Іл. Свенціцького, 17, 79011, Львів, Україна

АНОТАЦІЯ

Перезаснована в 1794 р. Одеса доволі швидко перебрала роль головного торговельного порту Російської імперії на Чорному морі та, відповідно, притягувала до себе вихідців із багатьох європейських країн, найперше комерсантів, а за ними й дипломатів. Не залишалися осторонь і вихідці з Іспанії, символічним першопрохідцем для яких був «засновник» Одеси Хосе де Рібас. Уже наприкінці XVIII ст. тут з'явилися перші іспанські торговці, а в

* Стаття підготовлена завдяки грантовій підтримці Благодійного фонду «Повір у себе» і Канадського інституту українських студій.